

Handlingsplan mot hemlöshet

Umeå kommuns arbete med att motverka och förebygga hemlöshet
2018-2021

Dokumentnamn: Handlingsplan mot hemlöshet		
Dokumentansvarig: Enheten för stöd och utveckling		Dokumentdatum 2017-11-27
Godkänd av: Kommunfullmäktige 2018-01-29	Version:	Reviderad:

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Bakgrund	3
Syfte.....	4
Avgränsningar.....	4
Nationell utblick	5
Definition av hemlöshet	7
Nuläge.....	7
Antal hemlösa.....	7
Utsatta EU-medborgare	8
Nyanlända.....	9
Vräkningar	10
Nuvarande boendelösningar och stöd	10
Externa samarbetsparter.....	12
Övriga planer och riktlinjer.....	14
Utgångsläge	14
Förbättringsområden	15
Ansvarsfördelning.....	16
Styrande principer	17
Aktiviteter.....	17
Uppföljning.....	19
Referenser	20

Inledning

Umeå har växt från att vara en mindre stad i norra Sverige till landets tolfte största. Kommunen har tack vare ett starkt näringsliv och universitet haft en stor inflyttning av människor som vill bo och arbeta i Umeå. När befolkningen blir större ökar också utmaningarna för det offentliga samhället. Det handlar om att se till att infrastruktur och välfärdstjänster byggs ut så att invånarna kan transportera sig, få tillgång till förskolor och skolor för sina barn, vård och omsorg till äldre och personer med funktionsnedsättning eller socialt stöd i olika livssituationer. Det handlar också om att se till att det planeras och byggs bostäder för invånarnas skiftande behov. Umeå kommuns tillväxttakt och förändringar i demografin gör att det finns ett bostadsbehov på ca 550-800 bostäder per år, utöver det finns en bostadsbrist på ca 600 bostäder per år. Bostadsbristen är beräknad utifrån ett behovsperspektiv, inte ett marknadsekonomiskt efterfrågeperspektiv. Bostadsbristen i kommunen gör att det är svårt att hitta en bostad för de som söker sig till Umeå. Den leder också till att konkurrensen om befintliga lägenheter blir större och hårdare.

Bakgrund

Hyresnivåerna har ökat och det är idag svårt för de som står utanför bostadsmarknaden att få en bostad. För socialt utsatta människor i kommunen blir situationen ännu tuffare och under det senaste årtiondet har Umeå fått se en ökning av människor med otrygga bostadsförhållanden eller som är hemlösa. Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden är ett komplext samhällsproblem och förknippas ofta med människor som sover i trappuppgångar eller på härbärgen. De som är bostadslösa är dock ingen enhetlig grupp utan lever med mer eller mindre otrygga boendeförhållanden under olika lång tid. Riskfaktorer för hemlöshet är missbruk, psykisk eller fysisk ohälsa, arbetslöshet, ekonomisk utsatthet och utsatthet för våld i en nära relation. Det kan också vara så att den enskilde har drabbats av vräkning eller har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden av olika skäl.

Den största anledningen till att många människor har svårt att få ett eget boende är att det finns och byggs för få lägenheter i Umeå kommun. På ett strukturellt plan handlar det också om att det behövs samordnade insatser kring arbetsmarknads-, integrations-, hälso- och sjukvårds- samt bostadspolitik. Ett problem med bristen på hyreslägenheter i Umeå är att enskilda personer ofta kontaktar socialtjänsten som då får agera som en bostadsförmedling, även om det inte finns någon annan problematik för den enskilde. Bostadsbristen innebär också att människor behöver bo kvar i akut- och jourboenden samt genom kommunens

sociala kontrakt längre än nödvändigt för att de inte kan få ett annat boende och detta leder till att systemet inte fungerar optimalt.

I uppdragsplanen för kommunstyrelsen 2017-2020 anges som ett övergripande mål att Umeå kommun ska öka bostadsbyggandet till 2000 enheter per år. Arbetet är initierat utifrån prioriterad resursförstärkning och återredovisas tertialvis. Som ett särskilt uppdrag anges även att inrätta en kommission för ett socialt hållbart Umeå. Kommissionen ska analysera skillnader i livsvillkor i Umeå kommun mellan grupper och geografiska områden, samt ge förslag på konkreta åtgärder för en socialt hållbar utveckling i hela Umeå kommun. Förvaltningen ska skapa ett fakta- och analysunderlag utifrån ett helhetsperspektiv. Detta ska visualiseras för Kommunstyrelsens arbetsutskott (KSAU) som sedan gör analyser och därefter skickar underlaget till folkhälsorådet som blir själva kommissionen. Folkhälsorådet ansvarar för arbetet och processerna med avstämningar till KSAU.

Individ- och familjenämnden beslutade § 114 2017-05-24 att skicka ut förslag till revidering av handlingsplan mot hemlöshet 2018-2021 på remiss till kommunstyrelsen och tekniska nämnden, vars verksamheter berörs av aktiviteterna i handlingsplanen. Övriga sakkunniga i arbetet med handlingsplanen har haft möjlighet att sakgranska innehållet. Kommunstyrelsen har inte inkommit med något yttrande. Tekniska nämnden har lämnat ett yttrande, som har beaktats.

Syfte

Syftet med detta dokument är att ta ett samlat grepp om arbetet med att motverka och förebygga hemlöshet. Dokumentet är en revidering av *Handlingsplan - Umeå kommuns arbete med att motverka och förebygga hemlöshet samt utestängning från bostadsmarknaden 2014-2015*. Umeå kommun arbetar idag aktivt med hemlöshetsfrågorna tillsammans med olika externa samarbetsparter men kan bli bättre på att arbeta strategiskt och gemensamt för att nå den av kommunfullmäktige beslutade nollvisionen mot hemlöshet.

Avgränsningar

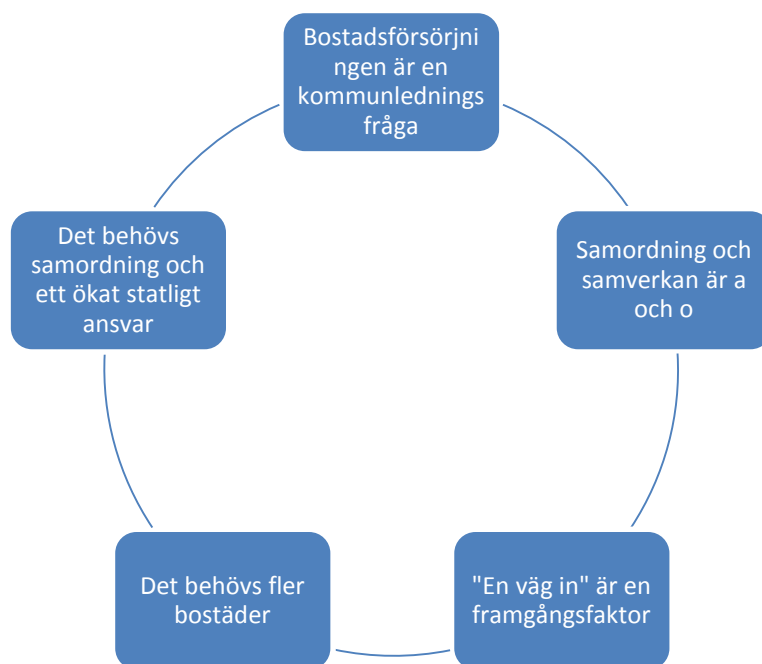
I arbetet med revideringen av handlingsplan mot hemlöshet har formuleringen *utestängning från bostadsmarknaden* tagits bort då det kan finnas olika anledningar varför en person är utestängd från bostadsmarknaden, men det behöver inte betyda att personen i fråga är hemlös.

Nationell utblick

Staten har under många år arbetat aktivt med hemlöshetsfrågorna på nationell nivå. Regeringens strategi *"Många ansikten, mångas ansvar"* mellan åren 2007-2009 hade som syfte att samla in och öka kunskapen kring hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Under 2012-2014 förankrades denna kunskap på lokal och regional nivå bland annat genom en särskild samordnare som gav kommunerna stöd tillsammans med länsstyrelserna. Regeringen menar dock att det inte bara är en fråga för socialtjänsten, utan att det är kommunens högsta beslutande organ, kommunfullmäktige, som har det yttersta ansvaret för planeringen av bostadsförsörjningen i kommunen. Kommunens ansvar för bostadsförsörjningen regleras också i lag.

Den 28 januari 2016 gav regeringen länsstyrelserna i uppdrag att fortsätta sitt arbete med att stödja och informera kommuner och andra relevanta aktörer i arbetet med att underlätta inträde på bostadsmarknaden för resurssvaga hushåll, uppdraget gäller under två år. Bakgrunden till uppdraget är att regeringen anser att länsstyrelserna har en viktig stödjande funktion när det kommer till att underlätta för resurssvaga hushåll att få tillträde till bostäder. Därför får länsstyrelserna i uppdrag att under två år fortsätta sitt arbete med att stödja och informera kommuner i syfte att underlätta tillträde till bostadsmarknaden, motverka hemlöshet och förebygga avhysningar. I budgetpropositionen för 2016 avsattes fyra miljoner kronor per år (2016-2017) avsatts till länsstyrelserna för att genomföra uppdraget. Uppdraget ska slutrapporteras i januari 2018.

På nationell nivå arbetar Socialstyrelsen tillsammans med Sveriges kommuner och landsting (SKL) med Öppna jämförelser för att redovisa hur kommuner och landsting arbetar inom olika frågor, sedan 2012 även kring hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Där redovisas om kommunerna bl.a. har en plan kring hemlöshet, rutiner för vräkning av barnfamiljer, samverkar med bostadsföretag/hyresvärdar och frivilligorganisationer, har uppsökande verksamhet samt hur många hemlösa som finns i kommunen. SKL har också tillsammans med Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag (SABO), Fastighetsägarna och Hyresgästföreningen tagit fram rapporten *"Bostad för alla – Vem tar ansvar för att alla får en bostad?"* med fem viktiga slutsatser och rekommendationer kring de bostadssociala frågorna. Dessa slutsatser som visas i figuren nedan är att bostadsförsörjningen är en kommunledningsfråga, att samordning och samverkan är a och o, att *"en väg in"* är en framgångsfaktor, att det behövs fler bostäder samt att det behövs samordning och ökat statligt ansvar.

Hemlöshet är en fråga som ägs av kommunerna. För att stärka kommunernas arbete med akut hemlöshet kommer regeringen i budgetpropositionen för 2018 föreslå medel i form av ett riktat bidrag på 25 miljoner kronor per år under perioden 2018-2021. Medlen ska fördelas med hjälp av en fördelningsnyckel och riktas främst till kommuner med ett stort antal personer i akut hemlöshet. Regeringen stärker kommunernas arbete mot hemlöshet och ger fler möjlighet att snabbare få skuldsanering. Hela Sveriges befolkning ska ha en trygg och god välfärd, det är grundläggande i den svenska modellen.

Kronofogdemyndigheten föreslås få en tillfällig ökning av sitt anslag för att kunna hantera det ökade antalet ansökningar om skuldsanering som uppkommit på grund av den nya skuldsaneringslagen som trädde ikraft i november 2016. Regeringen föreslår att anslaget för 2017 ökas med 20 miljoner kronor och för 2018 respektive 2019 med 20 miljoner kronor per år.

Socialstyrelsen har genomfört en kartläggning av individ- och familjeomsorgen i landets kommuner och konstaterar att det Socialtjänsten under en längre tid har fått ta ett allt större ansvar för personer som inte kommer in på den ordinarie bostadsmarknaden. Det framgår även att 183 av landets 290 kommuner bedömer att det råder ett underskott av bostäder på marknaden. Socialstyrelsen påpekar att orsaken till hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden kan vara både strukturell, institutionell och individuell. Hemlöshet omfattar både det bostadspolitiska och det socialpolitiska området och är en komplex fråga.

Definition av hemlöshet

Socialstyrelsen har tagit fram en definition kring hemlöshet för att kunna täcka in de olika situationer som människor med otrygga bostadsförhållanden kan befinna sig i och som tar sin utgångspunkt i fysiska, juridiska och sociala villkor. Dessa fyra situationer definieras på följande vis:

1. Akut hemlöshet – Personen är hänvisad till akutboende, jourboende, härbärke, skyddat boende eller sover utomhus eller i offentliga utrymmen. Även t.ex. hotell, camping, vandrarhem och husvagn ingår i denna situation.

2. Institutionsvistelse eller kategoriboende – Personen är intagen eller inskriven på anstalt, institution eller stödboende hos t.ex. socialtjänsten, landstinget eller en privat vårdgivare och ska skrivas ut inom tre månader men har inte någon ordnad bostad inför utflyttningen.

3. Långsiktiga boendelösningar – Personen bor i en av kommunen ordnad boendelösning såsom en tränings- eller övergångslägenhet eller har ett socialt kontrakt då personen av olika skäl inte kan få tillgång till den ordinarie bostadsmarknaden. Det handlar ofta om ett hyresavtal eller andrahandskontrakt som är förknippat med tillsyn eller särskilda villkor och regler.

4. Eget ordnat kortsiktigt boende – Personen bor tillfälligt och kontraktslöst hos vänner, bekanta, familj eller släktingar alternativt har ett inneboendekontrakt som är kortare än tre månader hos dessa eller annan privatperson. Personen har haft en kontakt med socialtjänsten av detta skäl för att räknas in i denna situation.

Nuläge

Antal hemlösa

Det har genomförts nationella mätningar av hemlöshet sedan början av 1990-talet, men med varierande definitioner. De senaste mätningarna gjordes under åren 2005 och 2011. Den totala siffran för riket vid mättillfället 2011 och samtliga fyra situationer var cirka 34,000 personer. För Umeås del var siffran 2011 370 personer och av dessa var 25 personer akut hemlösa. Detta innebar en fördubbling av antalet hemlösa i Umeå mellan 2005 och 2011, även om kommunen har legat förhållandevis lågt mot andra jämförbara städer. Under början av april 2017 gjordes en ny mätning för en ny kartläggning över antal hemlösa i Sverige. Mätningen visar att antalet hemlösa har ökat till 388 personer, av dessa är 45

personer akut hemlösa. Uppsala och Örebro är jämförbara städer som har lyckats vända trenden och kraftigt minska antalet hemlösa personer, även antalet akut hemlösa har minskat. Övriga jämförbara kommuner har ökat i samma nivå som Umeå kommun, men de ligger fortfarande högre på samtliga situationer.

Förändring för Umeå kommun mellan år 2011 och 2017

År	Situation 1	Situation 2	Situation 3	Situation 4	Totalt	Per 10 000 inv.
2005	31	28	54	62	180	16
2011	25	45	224*	59	370	32
2017	45	49	218	67	388	31,6

* Socialstyrelsen förändrade 2011 kriterierna i denna situation som numera även inkluderar övergångs- och träningslägenheter. Källa: Socialstyrelsen

Utsatta EU-medborgare

Den fria rörligheten är en grundprincip inom EU. Det innebär att EU-medborgare har rätt att stanna i ett annat EU-land i tre månader. Det som krävs är att personen kan identifiera sig med ett giltigt pass eller ID-handling. EU-medborgare kan vistas tre månader i Sverige utan några särskilda tillstånd. Efter tre månader måste personen lämna Sverige om den inte kan försörja sig själv och ha tillräckligt med försäkringar.

På senare år har allt fler EU-medborgare som befinner sig i en socialt och ekonomiskt utsatt situation sökt sig till Sverige och Umeå. Några har kommit hit för att söka arbete medan andra försörjer sig genom tiggeri, gatumusicerande eller gatuförsäljning. Det är förekommande att de bor i tält, tillfälliga skjul, husvagnar och bilar uppställda på parkeringar och i skogspartier. Frågor relaterade till utsatta EU-medborgare berör många sektorer i samhället.

Umeå kommun hade tidigare en överenskommelse med Umeå pastorat om stöd till utsatta EU-medborgare, som upphörde 1 maj 2017. Umeå pastorat var juridisk avtalspart, men genomförandet av insatserna gjordes med stöd av Samverkande Ideella För Utsatta Migranter (SIFUM). Syftet var att ge förutsättningar för att på lång sikt stärka de enskilda individernas förmåga till egenmakt genom att etablera sig på den öppna arbetsmarknaden och på egen hand tillgodose behov av tillfälligt boende, mat, kläder under tiden de vistades i Umeå.

Umeå kommun arbetar med projektet Make sense – social inkludering och egenmakt för utsatta EU-medborgare i norra Sverige. Projektet upphör i maj 2018. Syftet är att skapa

bättre framtida förutsättningar för den grupp EU-medborgare som vistas tillfälligt i norra delen av Sverige. Projektet ska bistå med aktiviteter på de möterplatser som skapas i de deltagande kommunerna samt via uppsökande verksamhet. Projektet ska till exempel ge samhälls- och hälsoorienterad information samt erbjuda utbildningsinsatser som exempelvis familjeplanering och rättigheter i det egna hemlandet.

EU-medborgare har rätt att vistas i Sverige i tre månader men vistelserätten är formulerad så att personerna inte ska vara en belastning för biståndssystemet. Generellt sett har var och en ett ansvar att själv planera sitt boende, arbetssituation eller hemresa. Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver, oavsett om man är svensk medborgare eller inte. Det handlar då om att i akuta situationer säkra att människor inte far illa. Den hjälp socialtjänsten kan bistå med i dessa situationer är akuta boendelösningar, akut mathjälp eller i vissa fall hemresa. Om det finns barn med i bilden eller svåra problem med missbruk och/eller psykisk sjukdom kan det påverka socialtjänstens bedömning och göra situationen mer akut.

Antal utsatta EU-medborgare som vistas i Umeå Kommun:

	Vuxna				Barn			
	2014	2015	2016	2017	2014	2015	2016	2017
Januari	0	50	103	42	0	0	35	15
Juli	30	80	30	42	0	30	3	0
Oktober	50	100	45	40	0	37	18	1
December	70	103	40		0	35	11	

Andelen utsatta EU-medborgare som vistas i Umeå har minskat sedan sommaren 2016, även andelen som vistas i Umeå under året varierar. Det är färre personer som vistas i Umeå under sommarmånaderna. I januari 2016 fanns totalt 138 utsatta EU-medborgare i Umeå kommun, varav 103 vuxna och 35 barn. Jämfört med samma månad 2017 fanns totalt 57 personer ur målgruppen varav 42 vuxna och 15 barn. Även om andelen utsatta EU-medborgare har minskat finns det fortfarande ett behov av tillfälliga boendelösningar.

Nyanlända

Arbetsförmedlingen har det samordnade ansvaret för att flyktingar etableras i samhället. Kommunens ansvar är att skaffa bostad, undervisa i svenska (SFI) och samhällsorientering, förutom det som gäller alla medborgare, till exempel barnomsorg och skolgång. Inom Umeå kommun och VIVA pågår ett arbete inriktad med nyanlända. Efter lagändring i anvisningslagen i april 2016 ökade antalet nyanlända under sista halvåret 2016 som kom till

Umeå kommun till 347 personer. De flesta kom under sommaren eller tidigt under hösten. Det innebar en ökad belastning på kommunens verksamhet för nyanlända, VIVA. I början av 2017 var 187 lägenheter tilldelade till nyanlända. Under en beräknad etableringsperiod på två år får en nyanländ person en bostad av Umeå kommun.

Efter en överenskommelse mellan Umeå kommun och AB Bostaden ska 350 lägenheter tilldelas Umeå kommun för målgruppen nyanlända. AB Bostaden arbetar aktivt för att det ska vara en spridning på bostäderna för att minska risken för segregation och öka möjligheten till en god integration. Ett problem är dock att i vissa fall är hyran på lägenheterna för hög i förhållande till bidragsnivån för en nyanländ. Ska AB Bostaden kunna hålla avtalet så går det inte att bara erbjuda lägenheter ur det gamla och billigare beståndet. Ska Umeå kommun klara det lagstadgade uppdraget att erbjuda anvisade flyktingar bostad så måste kommunen även nyttja nyproducerade lägenheter. Det här blir ett dilemma som på något sätt måste lösas, annars kommer individer att hamna i en skuldfälla. Det ska också poängteras att det inte beror på individens brist på ekonomisk insikt, utan beror på att hyresnivåerna i Umeå många gånger överstiger de ersättningar som ges för bostad. Den hyreslösning som gäller för denna målgrupp är att de får ett andrahandskontrakt under två år, dvs. underetableringstiden. Under den tiden är tanken att personen ska arbeta aktivt med att kvalificera sig för den ordinarie bostadsmarkanden.

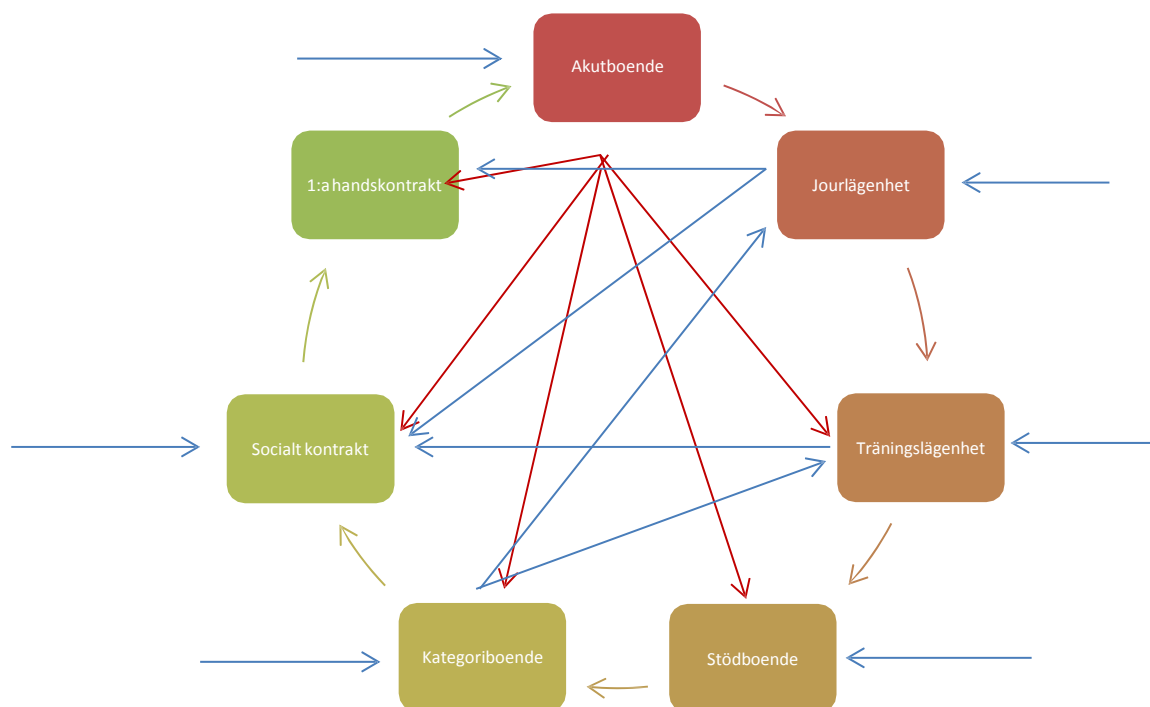
Vräkningar

En person eller familj som drabbas av en vräkning har oftast problem att ta sig in på den ordinarie bostadsmarknaden igen. Hyresvärdar och bostadsföretag kräver i regel goda referenser och en fast inkomst. Vräkningar leder också till stora kostnader för såväl samhället och som för den enskilde, ett vräkningsförebyggande arbete lönar sig därför alltid. Kronofogden för statistik över antalet registrerade ansökningar och verkställda avhysningar samt när familjer med barn är inblandade. I Umeå verkställdes 11 avhysningar 2016. Antalet barn som blev berörda av en verkställd avhysning under perioden 2014-2016 var 23 st i totalt tio ärenden. Under 2016 blev enligt statistik från Kronofogden inget barn berört av avhysningar i kommunen.

Nuvarande boendelösningar och stöd

Umeå kommun har i dagsläget ett antal olika boendelösningar och stödinsatser för människor som av olika anledningar behöver hjälp med att ordna ett boende. Utöver detta så bedriver kommunen ett förebyggande arbete och samverkar med olika externa parter.

I figuren nedan visas Umeå kommuns boendekarta.

Akut- och jourlägenheter

Umeå kommunen har ett antal akut- och jourlägenheter för personer med en omfattande missbruksproblematik, personer som är utsatta för våld, psykisk ohälsa eller av andra akuta skäl behöver ett tillfälligt boende.

Kollektiv- och stödboenden

Umeå kommunen har ett kollektivboende för kvinnor med missbruksproblem, psykisk ohälsa och pågående eller tidigare utsatthet för hot, våld eller sexuell traumatisering. Kommunen har också ett stödboende för missbrukande män samt stödboende för ungdomar.

Kategoriboenden

Umeå kommunen har tre kategoriboenden i och utanför centrala Umeå för personer med en omfattande missbruksproblematik, ett boende riktar sig endast till kvinnor.

Träningslägenheter

Umeå kommunen har ett antal träningslägenheter för missbrukande personer med psykisk ohälsa.

Sociala kontrakt

Begreppet övergångskontrakt har tagits bort och istället används begreppet sociala kontrakt,

vilket även används på riksnivå. Individ och familjenämnden beslutade i mars 2016 om riktlinjer för sociala kontrakt och fördelning av lägenheter inom nämndens verksamhetsområde.

Det finns inte stöd i socialtjänstlagen att rätten till bistånd är avsedd att omfatta tillhandahållande av bostad till bostadslösa i allmänhet. Socialt kontrakt är ett bistånd för personer som av olika skäl står utan för den ordinarie bostadsmarknaden. Det är ett tidsbegränsat hyreskontrakt för en kommunägd lägenhet eller ett tidsbegränsat andrahandsavtal där Umeå kommun hyr av allmännyttan eller privat fastighetsägare. Individerna kan överta kontraktet om de krav som finns enligt överenskommelse med fastighetsägaren är uppfyllda efter en period. Målet med sociala kontrakt är att stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv, få tillträde till den ordinarie bostadsmarknaden och få ett eget långsiktigt boende.

Umeå kommun har ett stort antal sociala kontrakt för personer som av sociala eller ekonomiska skäl inte kan få en egen bostad. Kommunen hyr dessa lägenheter av AB Bostaden eller av en privat hyresvärd och ett andrahandskontrakt upprättas sedan med den enskilde. Olika former av stöd är kopplat till hyresgästen och efter ett år görs en bedömning om hyresgästen kan överta förstahandsavtalet, de flesta kontrakten är dockmångåriga. Umeå kommun äger ett antal bostadsrätter som förvaltas av Fastighet och som också används för detta ändamål, men dessa lägenheter kan inte övertas av klienten.

Övrigt stöd

Umeå kommun arbetar förebyggande med rådgivning, boendestöd och andra insatser som syftar till att förebygga hemlöshet.

Externa samarbetsparter

AB Bostaden i Umeå

Det kommunala bostadsbolaget AB Bostaden är idag ålagda i kommunens ägardirektiv att bl.a. samverka för att skapa långsiktig social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Umeå kommuns program för bostadsförsörjning ska också ligga till grund för AB Bostadens arbete. AB Bostaden har också ett särskilt ansvar att skapa bostadsområden som motverkar segregation och kategorisering. AB Bostaden tillhandahåller idag de flesta lägenheter som kommunen hyr ut i andra hand. Det finns även en överenskommelse mellan AB Bostaden och Umeå kommun om att AB Bostaden ska tillhandahålla en viss procent av andelen av de lägenheter som finns för uthyrning. Ambitionen från AB Bostaden är att sprida lägenheterna med sociala kontrakt till olika områden, förutom i centrum där

det finns en stor efterfrågan på lägenheter.

I ägardirektivet för AB Bostaden anges att bolaget ska bidra till att skapa samarbetsformer med socialtjänsten inom Umeå kommun och Umeå Universitet inom ramen för affärsmässiga hyresavtal angående bostadsbehov för deras målgrupper. Det finns även med sociala utgångspunkter där AB Bostaden ska verka för integration och mångfald, med en ökad valfrihet och inflytande i boendet. Målet ska vara att skapa bostadsområden vars variation av bostäder motverkar segregation och kategorisering.

Öppen Gemenskap

Från och med en hösten 2017 finns en överenskommelse på två år, om ett Idéburet Offentligt Partnerskap med Öppen Gemenskap gällande akutboende för hemlösa. IFN beslutade 27/9 § 186 att teckna en överenskommelse med Öppen gemenskap. Akutboendet ska bedrivas i form av Idéburet offentligt partnerskap och finansieras inom budgetram.

Öppen Gemenskap möter i sin verksamhet "Öppet Hus" dagligen personer som är hemlösa. Människor som går mellan olika boenden, utan att vara säkra på att det kommer att finnas en säng att sova i under natten. Många får betala ett oerhört högt pris för logi en natt. Som hemlös ökar risken att utsättas för våld och andra övergrepp. I landet i övrigt drivs de flesta boenden för hemlösa av idéburna aktörer, (exempelvis av Stadsmissionen, Räddningsmissionen och Frälsningsarmén) i samarbete med socialtjänsten. Kommunerna kan sköta boenden för hemlösa i egen regi, men av tradition och hävd har driften ofta överlämnats till just idéburna aktörer. De idéburna aktörer som bedriver verksamhet för speciellt utsatta och hemlösa finansierar detta delvis genom bidrag från kommunerna, samt genom gåvobidrag från allmänheten eller på senare år genom Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP).

Öppen Gemenskap har under ett flertal år bedrivit fältverksamheten Mobila Ture riktat till personer som är hemlösa. Behoven av tillfälliga boendelösningar ökar dock, samtidigt som det tar längre tid för de som befinner sig i tillfälliga boenden att få ett mer stadigvarande boende. Överenskommelsen är framtagen i samverkan mellan Öppen Gemenskap och Umeå kommun.

Syftet med överenskommelsen mellan parterna är att erbjuda akut nattlogi för särskilt utsatta personer som saknar boende. Genom samverkan mellan en ideell organisation och Umeå kommun finns förhoppning om att skapa ett mervärde för de allra mest utsatta i kommunen. Öppen Gemenskap har möjlighet att inom ramen för sin övriga verksamhet erbjuda stöd även under dagtid till personer som är hemlösa. Genom ett nära samarbete mellan Öppen Gemenskap och Umeå kommun förväntas förutsättningarna öka för att personerna som saknar bostad ska kunna komma vidare till ett mer stadigvarande boende. Umeå kommun

bidrar ekonomiskt med 1 300 000 kr per år. Öppen Gemenskap står för egna kostnader för övergripande arbetsledning, viss lokalanpassning, personal- och ekonomiadministration, tillståndsfrågor i fastigheten samt tillgång till Öppen Gemenskaps övriga öppna sociala verksamhet.

Umeå kommun har även ett samarbete angående en kvinnojour för missbrukande kvinnor samt tillhandahållandet av jourlägenheter.

Kvinno- och tjejjouren i Umeå

Umeå kommun samarbetar och har avtal med den ideella föreningen Kvinno- och tjejjouren i Umeå angående bl.a. kvinno- och tjejjour samt tillhandahållandet av akutlägenheter.

KRIS i Umeå

Umeå kommun samarbetar och har avtal med den ideella föreningen Kriminellas revansch i samhället i Umeå angående tillhandahållandet av ett kollektivboende.

Externa utförare

Umeå kommun samarbetar med olika externa utförare och har bland annat upphandlat driften av omsorgsboendet Sörgården som riktar sig till vuxna missbrukare.

Övriga planer och riktlinjer

Det finns ett antal planer och riktlinjer i Umeå kommun som påverkar arbetet med att motverka och förebygga hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden.

- Umeå kommuns bostadsförsörjningsprogram 2017-2024 - med utblick mot 2034
- Lokalförsörjningsplan för individ- och familjenämnden 2016-2025
- Ägardirektiv för AB Bostaden 2015-2018
- Uppdragsplan 2017-2020 Kommunstyrelsen

Utgångsläge

Umeå kommun har interna rutiner för hur organisationen ska hantera ärenden som rör boendefrågor inom socialtjänsten. Det finns också en god samverkan internt inom socialtjänsten men samverkan inom hela den kommunala förvaltningen kan förbättras. Det finns ett samlat lokalbehov för Umeå kommuns verksamheter och här är det viktigt att samordningen fungerar bra och att arbetet bedrivs med helhetssyn på Umeå Kommuns totala lokalbehov. Det finns en lokalförsörjningsgrupp där samtliga verksamheter är representerade. Gruppen har fokus på övergripande lokalplanering såväl kortsiktig som långsiktig. Fastighet är sammankallande för gruppen.

Umeå kommun har ett antal akutlösningar, såsom korttidsboende och jourlägenheter, i egen regi och genom olika samarbetsparter. Kommunen köper också akuta boendelösningar externt, såsom platser på vandrarhem och camping, då tillgången på bostäder inte räcker för att täcka behovet. Det finns ett behov av att utveckla dialogen kring socialtjänstens behov så att dessa är kända i hela den kommunala förvaltningen. Att det även planeras för behoven vid översiktsplanering och när t.ex. marktilldelning för nya bostäder görs. Det finns en risk att det blir längre och dyrare institutionsplaceringar då boende saknas eller att personen inte klarar av det boende som kommunen kan erbjuda, därför behöver Umeå kommun utveckla fler boendeformer.

Umeå kommun samverkar med hyres- och kvartersvärdar när störningar och problem uppstår, men kommunen behöver bli bättre på att få med de privata hyresvärdarna och bostadsbolagen i arbetet. Umeå kommun har också ett bra samarbete med de ideella organisationerna som arbetar med hemlöshet och utsatta människor och deltar i regelbundna träffar kring detta.

Umeå kommun har ett öppet förhållningssätt och ett gott samarbetsklimatet i många frågor. Kommunen måste dock själva ta ansvar för en intern prioritering av sociala kontrakt som tillhandahålls av såväl AB Bostaden som privata hyresvärdar och fastighetsägare. Det kommunala bostadsbolaget har ett nära samarbete med socialtjänsten angående det vräkningsförebyggande arbetet, men detta fungerar sämre för de privata fastighetsägarna.

Individ- och familjenämnden har under de senaste åren utökat sin interna samverkan på området. Frågor som samverkas är aktuellt läge med kö till sociala kontrakt, antal lägenheter till förfogande, antal avhysningar från sociala kontrakt mm. Samverkan sker för att säkerställa att de lägenheter nämnden har till sitt förfogande kommer berörda målgrupper tillgodo. Utöver detta sker också en regelbunden samverkan med bl.a. Fastighet för att säkerställa rutiner och utveckla samarbetet.

Förbättringsområden

Umeå kommun arbetar på olika sätt med att motverka och förebygga hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden genom etablerade boendelösningar och stöd i intern regi eller i samarbete med olika externa parter. Ett antal aktiviteter har också genomförts eller påbörjats på området.

Umeå kommun behöver bli bättre på att stärka den interna samverkan och samordningen kring boendefrågor. Detta gäller såväl socialtjänsten som andra delar i förvaltningen.

Kommunen behöver utveckla tydligare rutiner i verksamheten när externa parter och fastighetsägare hör av sig och marknadsföra rutinerna på ett bättre sätt för att öka intresset med att ta ett större socialt ansvar. Boendefrågorna inom kommunen bör samlas i en gemensam arbetsgrupp inom fastighetsavdelningen, för att lyfta en kommunövergripande fråga.

Umeå kommun behöver bli bättre på att samlat följa upp gruppen hemlösa mer regelbundet än vid de nationella hemlöshetskartläggningar som görs med ett antal års mellanrum, denna uppföljning bör vara könsuppdelad. Idag är det svårt att säga hur många personer som är eller riskerar att bli akut hemlösa i kommunen.

Umeå kommunen behöver bli bättre på att samverka med framför allt de privata hyresvärdarna. Därför behövs såväl den egna organisationen som kontaktvägar och kontaktarenor ses över. Umeå kommun måste även bli bättre på att informera om vad sociala kontrakt innebär för de privata hyresvärdarna och vad kommunen erbjuder för stöd för att få tillgång till fler lägenheter. Kontaktvägarna för fastighetsägare och hyresvärdar bör utvecklas för att förebygga problem och vräkningar i det ordinarie bostadsbeståndet.

Av de lägenheter som AB Bostaden avsätter till kommunen enligt befintligt avtal tilldelas en allt större del till våldsutsatta kvinnor. Denna målgrupp ökar och så även deras behov av tillfälliga bostäder. I dagsläget ingår alla lägenheter i samma överenskommelse och målgruppen konkurrerar med samtliga målgrupper inom socialtjänsten om samma lägenheter. Det är viktigt att beakta målgruppens behov av tillfälliga bostäder så att inte någon våldsutsatt kvinna inte kan få tillgång till en tillfällig lägenhet i framtiden för att alla lägenheter som har tilldelats kommunen från AB Bostaden redan är fördelade.

Ansvarsfördelning

Umeå kommun förvaltning måste bli bättre på att samverka och samarbeta. Socialtjänsten har ett stort ansvar för målgruppen men har inte själva bestämmanderätt över alla de insatser som behövs för att motverka och förebygga hemlöshet. Det handlar om såväl bostadsförsörjning som utbildnings- och integrationsinsatser men rör även andra verksamheter i kommunen. Det innebär att alla kommunens verksamheter måste hjälpas åt för att kraftfullt kunna arbeta med frågor som rör hemlöshet. Socialtjänsten kan inte vara ansvarig för alla insatser och aktiviteter utan flera delar av såväl förvaltning som externa samarbetsparter måste också hjälpa till för att önskat resultat ska kunna uppnås. Det krävs en omfördelning av befintliga resurser när ansvarsområden förändras inom kommunens organisation.

Umeå kommun samverkar med civilsamhället i att motverka akut hemlöshet och stödja arbetet med utsatta personer. För ändamålet avsätter kommunstyrelsen medel.

Styrande principer

Nollvision mot hemlöshet och vräkningar av barn - Umeå kommun har en av kommunfullmäktige antagen nollvision mot hemlöshet och en nollvision mot vräkningar av barn. Detta innebär att kommunens förvaltning och bolag ska vidta åtgärder som motverkar och förebygger hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden samt vräkningar av barn.

Stärka de förebyggande insatserna - För att nå nollvisionerna behövs förutom en god tillgång till bostäder också ett samlat fokus på förebyggande insatser och arbete. Om insatser kan sättas in i ett tidigt skede kan också avhysningar och vräkningar förhindras. På så sätt minskar utestängningen från den ordinarie bostadsmarknaden och samhällets kostnader som uppstår kring personer med otrygga bostadsförhållanden.

Kvinnoperspektiv - Kvinnor som grupp har sämre ekonomiska förutsättningar än män, vilket begränsar möjligheterna på bostadsmarknaden och gör att kvinnor blir särskilt utsatta vid exempelvis vräkningar. Det är också oftast kvinnor som utsätts för våld av närstående och därför kan behöva stöd och skydd genom ett nytt boende omgående. Kommunen har ett särskilt ansvar att snabbt ordna ett tryggt boende i form av skyddat boende och akut-/journlägenhet, men också att hjälpa till med ett mer långsiktigt boende. Kvinnor som är hemlösa löper också en högre risk att bli utsatta för våld och en särskilt utsatt grupp är hemlösa kvinnor med ett missbruk.

Barnperspektiv – Barns och unga vuxnas liv påverkas stort vid vräkning, om någon av deras föräldrar eller vårdnadshavare vräks eller om de tvingas flytta på grund av våldsutsatthet av närstående. En vräkning eller flytt innebär också att barnen troligtvis behöver byta skola och tappar då också kontakten med kompisar och andra vuxna i deras närhet. Flickor och pojkar påverkas olika och insatser behöver därför anpassas utifrån detta.

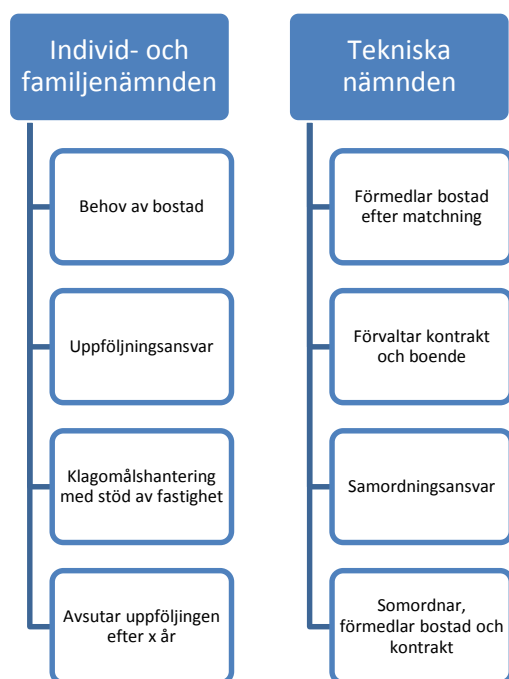
Aktiviteter

Utgångspunkten för denna handlingsplan har varit tidigare beslutad handlingsplan samt dialog och diskussioner med interna och externa parter. Resultatet är ett antal aktiviteter som formulerats för att Umeå kommun ska bli ännu bättre på att arbeta med

hemlöshetsfrågorna. En del av aktiviteterna är nya, en del har nyligen startats upp och vissa aktiviteter har pågått sedan tidigare men behöver förtydligas.

Intern samverkan – Bostadsfrågorna berör flera verksamhetsområden som har svårigheter att tillgodose medborgarnas behov. Därför ska en intern samverkansgrupp tillsättas på tjänstemannanivå med representanter från kommunledningsstaben och berörda verksamheter som träffas regelbundet, med ansvar för att hålla ihop det gemensamma arbetet. Ansvarig: Kommunstyrelsen

”En väg in” – Umeå kommun ska inrätta en bostadsenhet och skapa ”en väg in” i kommunens verksamhet för fastighetsägare och bostadsbolag, men även samla interna bostadsfrågor och tilldelning av lägenheter inom kommunen. Detta bör gälla såväl kontaktvägar när externa parter erbjuder sociala kontrakt, som när störningar uppkommer i ordinarie bestånd och samla dessa frågor organisatoriskt samt vara avtalspart mot fastighetsbolag. Socialtjänsten arbetar med sociala insatser och stöd. Ansvaret för bostadsfrågorna bör ligga där kunskapen om bostäder finns, men med ett nära samarbete med Socialtjänsten. De flesta större kommuner har bostadsfrågorna organiserade på ett sådant sätt. Nedan visas ett exempel på ett processchema hämtat från Helsingborgs Kommun. Där individ- och familjenämnden och tekniska nämnden arbetar parallellt med bostadsfrågorna, men med olika ansvarsområden.

Det handlar om att täcka behovet av bostäder för de som står utanför bostadsmarknaden.

Där en liten del idag går via fastighet och en stor del via socialtjänsten. Fördelen med att samla bostadsfrågorna på ett ställe är att det ger en tydligare motpart ut mot fastighetsägare i kommunen och ger en samlad kompetens på ett ställe inom kommunen. Det saknas idag tydliga gränsdragningar och parallella organisationer intern inom kommunen. Ansvarig: Tekniska nämnden

Samverkansavtal – Umeå kommun ska ta fram ett tydligt koncept samt ett samverkansavtal för privata fastighetsägare, där det klargörs vilket stöd och vilken service som erbjuds till de som ställer upp med lägenheter till sociala kontrakt. Individ- och familjenämnden har tillsammans med representanter från Fastighetsägarförbundet Mitt Nord påbörjat ett samarbete som har ambitionen att utmynna i ett samverkansavtal. Ansvarig: Tekniska nämnden och Individ- och familjenämnden.

Utveckla olika boendeformer – Umeå kommun ska utveckla fler boendeformer så att det finns en boendeform mellan akut- och jourlägenheter och sociala kontrakt. Flera av de jourlägenheter som individ- och familjenämnden har till sitt förfogande, har under senaste året i praktiken fungerat som ett träningsboende. Där får den enskilde möjligheten att under en period prova på att bo i ett integrerat boende med boendestöd. I dagsläget pågår ett arbete med att utöka antalet tillfälliga boendeplatser då behovet av dessa är stort. Kommunledning och Fastighet har ett ansvar att tillhandahålla socialtjänsten med bostäder för att utveckla olika boendeformer. Ansvarig: Individ- och familjenämnden, Tekniska nämnden och Kommunstyrelsen

Årlig uppföljning – Eftersom nationella mätningar av hemlöshet genomförs med flera års mellanrum ska kommunen själva genomföra en årlig uppföljning av antalet hemlösa i kommunen, för att få en bättre uppfattning över antalet och om insatserna får önskad effekt. Ansvarig: Individ- och familjenämnden

Markanvisningsavtal – Umeå kommun ska fortsätta med att ställa krav på tilldelning av lägenheter när markanvisningsavtal sluts med fastighetsägare när kommunal mark avyttras för bostadsprojekt. Kommunen kräver i markanvisningsavtal avseende hyresrättsproduktion en viss andel lägenheter för socialtjänstens behov. Antalet lägenheter som krävs samverkas med socialtjänsten för att inte få segregerade områden. I avtalet anges att det får vara lägenheter i aktuellt område eller i befintligt bestånd. Ansvarig: Kommunstyrelsen

Uppföljning

Detta dokument ska uppdateras och revideras senast två år efter beslut i

kommunfullmäktige. Ansvar för frågorna kring hemlöshet är kammungemensamt och aktiviteterna bör arbetas in i uppdragsplanerna för kommunstyrelsen och berördanämnder.

Referenser

I arbetet har det hållits intervjuer med berörda verksamheter, utöver det även kompletterande mailkontakt med berörda tjänstepersoner.

Individ- och familjenämndens *riktlinjer för sociala kontrakt 2016-03-23*

Kommun- och landstingsdatabasen Kolada, *Öppna jämförelser - Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden*

Kronofogden, *Fördjupad statistik av vräkningar som berört barn 2016 och 2015*. Statistik uppdelad på län- och kommunnivå.

Kronofogden, *Vräkningar 1982 till och med 2016*. Statistik på riksnivå.

Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar

Lokalförsörjningsplan för individ- och familjenämnden 2016-2025

Regeringskansliet (2012), *Samordning för att motverka och förebygga hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden – Information och vägledning*

Socialstyrelsen (2017) *Hemlöshet 2017 – omfattning och karaktär*

Socialstyrelsen (2016) *Individ- och familjeomsorg – Lägesrapport 2016*

Socialstyrelsen (2008), *Hemlöshetsprojekt 2005–2007 - Lokala erfarenheter, resultat, slutsatser och bedömningar*

Socialstyrelsen (2011), *Hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden 2011 – omfattning och karaktär*

Sveriges Kommuner och Landsting (2014), *Bostad för alla – Vem tar ansvar för att alla får en bostad?*

Umeå kommuns bostadsförsörjningsprogram 2017-2024 - med utblick mot 2034

Uppdragsplan 2017-2020 Kommunstyrelsen

Ägardirektiv för AB Bostaden 2015-2018